

ненька, сьцяблінка да сьцяблінкі, рублём вяршыцца заможнасьць. Якую ня дай Божа растрэсьці!

Гэтак, пэўна, і грошы маюць здольнасьць зьбіраць, назапашваць энэргію народу, укладзеную ў працу. Але нешта важнае, істотнае мы згубілі, растрэсьці, калі расьцярушвае годнасьць „рубель“. Мабыць, не адчуваем тае залатое сярэдзіны, дзе чынна й горда дзеіць сваю місію *рубель*.

Рыба

Сярэжук Сокалаў-Воюш

Рыба — табуістычная назва больш старажытнага *зьв*, якім у выніку сучаснасьці са словам „звасьць“ *рыбакі* стараліся не карыстацца.

У XX стагодзьдзі *рыба*, а дакладней, выраз „*пайсьці на рыбу*“, набыў іншае табуістычнае значэньне. *Выезд на рыбу* для мужчынаў нярэдка азначае выезд на п’янку. З вудамі, *рыбнікамі*, сачкамі і іншым *рыбацкім* прычындалем бяруць яны яшчэ пляшачку горкай і адпачываюць недзе на беразе возера ці рачулка. Адпачываюць ад жыцьця, дзе ў спробе разьвязаць свае праблемы, частку даводзіцца *біцца як рыба аб лёд*. Цешацца прывідам свабоды. *Чуюцца як рыба ў вадзе*, а сапраўдная *рыба* — тут ужо, казаў той, справа дзясятая.

Усім знаёмыя выразы: *лавіць рыбу ў каламутнай вадзе*. *Ні рыба ні мяса*. *Ноччу рыбу ловіць* — кажуць пра дзіця, якое мочыцца ў ложак. *Прысьніць буйную рыбіну* — пра ўдачу.

Вось і ўзьядналіся — называўся гумарыстычны малюнак у адным з нумароў газеты „Літаратура і мастацтва“. На малюнку вялікая *рыбіна* праглынула малую. Чытач бачыў у вялікай *рыбіне* Расею, а ў малой — Беларусь.

Рыбак, вудаль, вудзільшчык, вудар, *рыбалоў*.

Тыя беларусы, якія хочуць быць больш расейцамі, чым самі расейцы, кажуць: *рыба*. „Пайду пасматру, какая там *рыба*“ — фраза, пачутая мной на полацкім базары. Тым разам *рыба* была прывазная — марская.

Рэвалюцыя

Віталь Тарас

Слова „*рэвалюцыя*“ за савецкім часам звычайна ўжывалася побач са словам „кастрычнік“. Нагадайма, што „*рэвалюцыя*“ паходзіць ад лацінскага „*revolutio*“, што ў перакладзе азначае „абарот, пераварот“. Зьдзейсьніўшы яго, бальшавікі ахрысьцілі спакойны восеньскі месяц, калі, здаецца, прырода адпачывае, пачаткам новай эры. А каб не было сумневу, увялі дэкрэтны час і новы каляндар, паводле якога *кастрычніцкая рэвалюцыя* здарылася... у лістападзе.

Як мэлянхалічна пісаў Купала з нагоды 10-годзьдзя ўтварэньня БССР: „*Рэвалюцыя*. Воля. Верх узяў пралетарый... Беларусь, як жабрачка, брыдзе зь «бежанства» хмарай“.

Імем *рэвалюцыі* раскулачвалі й высылалі зь Беларусі ў Сібір сялянаў, зьнішчалі нацыянальную інтэлігенцыю, мову, гісторыю.

Паступова *рэвалюцыя* зрабілася штампам — звычайным, шэрым, як той восеньскі дзень, калі масы людзей у шэрай вопратцы шпацыравалі пад чыр-

вонымі штандарамі перад аднолькавымі трыбунамі ў тысячах аднастайных з выгляду савецкіх гарадоў. З вышыні трыбунаў масы віталі, так бы мовіць, правадыры *рэвалюцыі* — мажныя, пешчаныя, з азызлымі тварамі. І не было ў *рэвалюцыі*, як сьпявалася ў аднэй савецкай песьні, сканчэньня...

Потым была „перабудова“, якую таксама называлі *рэвалюцыяй*.

А наагул ХХ стагодзьдзе атрымалася багатым на *рэвалюцыі* — навукова-тэхнічную, кампутарную, сэксуальную. Савецкага Саюзу гэты *рэвалюцыйны* „бум“ як быццам не закрануў. Тлумачальны слоўнік беларускае мовы да слова „*рэвалюцыя*“ дае такі прыклад з часопіса „Беларусь“: „Аўтаматы сыстэмы Чарвені для набіўкі запалкавых карабкаў зрабілі цэлую *рэвалюцыю* на камбінаце“.

А напрыканцы стагодзьдзя выбухнулі сьпеўная *рэвалюцыя* ў краінах Балтыі ды аксамітная — у Чэхаславаччыне. Але гэта ўжо зусім іншая гісторыя.

Рэха

Сяржук Сокалаў-Воюш

Уся гісторыя продкаў *рэхам* адгукаецца ў нашчадках. Часам гэтае *рэха* прыемнае й шчаснае, а часам горкае й балючае. *Рэха* Полацкай зямлі. *Рэха* Вялікага Княства і Беларуска-Польскай канфэдэрацыі — Рэчы Паспалітай. Этапы нашае велічы, якія толькі ў выглядзе *рэха* дакаціліся да Расейскай імперыі і ейнага пераемніка СССР. Ёсьць у гэтым *рэху* і свая лыжка мёду, але й мёд гэты — таксама *рэха*.

Слова *рэха* прыйшло да нас з грэцкай праз лацінскую й нямецкую. Там яно было *эхам*, але недзе на парозе Беларусі затрымцела ўсхваляванае слова і, падхапіўшы вібрант -р-, пачулася народнаму вуху як *рэха*. Гучнае й раскоцістае, яно даносіць да нас сьмех, сьпеў, гамонку, распач і крык пра дапамогу. *Рэха* заўсёды эмацыйнае, і мне часам нават дзіўна, што яно прыжылося ў ціхмяных, параўнаўча зь іншымі — скупых на адкрытыя выбуховыя эмоцыі беларусаў. Гэта, дарэчы, чуваць ува ўласнабеларускіх адпаведніках *рэха* — водгуку, водгульлі, водгаласе, водгаласку, голасе, адгалоску, адгалосьсі, розгаласе, адпаве, пошчаку, водзыўках, адгуку. А вось пазычаны рэзананс гучыць больш жорстка. У *рэху* чуюцца *брэх*, *грэх*.

У параўнаньні з расейскім *эхом* — мяккім, згубленым у моўных цянётах, нашае *рэха* напоўненае нейкім магічным унутраным зместам. Сядзьце самотна ў пакоі і скажыце два гэтыя словы з інтэрвалам. *Эхо... Рэха...* А потым шчыра прызнайцеся самому сабе, якое з двух вам бліжэй, якое больш змястоўнае, больш глыбокае.

Сабака

Юрась Бушлякоў

Сабака — жывёліна свойская. У незапомную пару прыручыў быў чалавек *сабаку*, і адгэнуль там, дзе ёсьць людзі, заўсёды знойдзеца *сабака*. Ці то з іранскіх, ці то з цюркскіх моваў прабралася да нас само гэтае слова — *сабака*. *Адзін сабака, два сабакі* — мы гаворым па-беларуску, і нас пры гэтым выпрабоўвае, як некалі пісаў Дубавец, мужчынскі род нашага *сабакі*.